

PWYLLGOR	PWYLLGOR ARCHWILIO
DYDDIAD	1 RHAGFYR 2015
TEITL	ADRODDIAD Y GWEITHGOR GWELLA RHEOLAETHAU
PWRPAS YR ADRODDIAD	ADRODD AR Y CYFARFOD A GYNHALIWYD AR 12 TACHWEDD 2015
AWDUR	JOHN PUGHE ROBERTS, CADEIRYDD Y PWYLLGOR ARCHWILIO
GWEITHREDIAD	DERBYN YR ADRODDIAD AC YSTYRIED YR ARGYMHELLION

1. CYFLWYNIAD

1.1 Cyflwynwyd crynodebau gweithredol 8 o adroddiadau i gyfarfod y Pwyllgor Archwilio a gynhaliwyd ar 24 Medi 2015, sef adroddiadau oedd wedi eu rhyddhau'n derfynol rhwng 1 Gorffennaf 2015 hyd at 11 Medi 2015. Derbyniodd 2 o'r adroddiadau hyn farn 'C'.

2. CYFARFOD Y GWEITHGOR

2.1 Cynhaliwyd cyfarfod y Gweithgor ar 12 Tachwedd 2015 gyda Chadeirydd y Pwyllgor a'r Cynghorwyr Angela Russell a Tom Ellis, a Luned Fôn Jones, Rheolwr Archwilio yn bresennol. Gwahoddwyd y Cynghorydd Peredur Jenkins, yr Aelod Cabinet (Adnoddau) i'r Gweithgor i drafod yr adroddiad 'Arwystl ar Eiddo preswylwyr Cartrefi'.

2.2 Yr adroddiadau a dderbyniodd sylw'r Gweithgor oedd:

TEITL	ADRAN	GWASANAETH	BARN
Terfynu Gweithwyr oddi ar Systemau TG	Corfforaethol		C
Arwystl ar Eiddo Preswylwyr Cartrefi	Oedolion, Iechyd a Llesiant	Preswyl a Dydd	C

2.3 Mynychodd swyddogion i drafod yr adroddiadau.

2.4 Terfynu Gweithwyr oddi ar Systemau TG

2.4.1 Prif Ddarganfyddiadau'r archwiliad oedd:

Nid oes dogfen swyddogol ar gyfer y trefniadau o derfynu hawliau swyddogion oddi ar systemau TG/rhwydwaith y Cyngor. Fodd bynnag mae'r ddogfen, 'Human Resources Information Security Standards' a gafodd ei lunio yn 2009 ar gael ar fewnwyd y Cyngor. Mae'r ddogfen yn nodi'r pwysigrwydd o'r angen i ddiddymu mynediad gweithwyr petai unrhyw newid yn eu cyflogaeth h.y. "Termination of employment may be due to resignation, change of role, suspension or the end of a contract or project.", gan fod y Cyngor yn dal llawer o ddata personol a gwybodaeth gyfyngedig. Mae'r polisi hefyd yn cyfeirio at weithwyr allanol. Yn unol â'r polisi, cyfrifoldeb y Rheolwyr Llinell yw hysbysu'r Ddesg Gymorth o ddefnyddwyr newydd, newidiadau mewn rolau, ac unrhyw derfyniadau mewn perthnasedd a mynediad i systemau TG. Hefyd y Ddesg Gymorth fyddai'n hysbysu gweinyddwyr y systemau perthnasol bod angen diddymu hawliau'r defnyddwyr. Nid yw hon yn ddogfen swyddogol.

Gwiriwyd adroddiad o swyddogion sydd wedi gadael cyflogaeth y Cyngor yn ystod y flwyddyn ddiwethaf yn erbyn adroddiadau o ddefnyddwyr sampl o systemau Technoleg Gwybodaeth y Cyngor. Gwelwyd bod sawl swyddog yn parhau i fod â hawliau mynediad i'r systemau er eu bod wedi gadael cyflogaeth y Cyngor.

Mae gan rai o'r gweinyddwyr drefniadau eu hunain ar gyfer gwirio'r defnyddwyr sydd â mynediad i'r systemau. Nid ydynt yn derbyn cais i ddiddymu hawliau ym mhob achos. Os ydynt yn darganfod bod swyddog wedi newid swydd neu bellach ddim yn gweithio i'r Cyngor buasent yn diddymu'r hawliau. Hefyd mae modd i rai o'r gweinyddwyr wirio 'last login' y defnyddwyr, gyda threfniadau eu hunain o dynnu'r hawliau os nad ydynt yn mewngofnodi i'r system o fewn y 6 mis/blwyddyn ddiwethaf.

Mae gan yr Uned TG drefniadau ar gyfer adnabod cyfrifon sydd ddim yn cael eu defnyddio h.y. ddim yn mewngofnodi i'r rhwydwaith. Fel arfer mae hyn yn digwydd oherwydd bod swyddog wedi gadael cyflogaeth y Cyngor ond bod yr Uned TG heb dderbyn hysbysiad o hyn. Gwneir hyn hefyd mewn achlysuron o absenoldeb tymor hir e.e. salwch, cyfnod mamolaeth, absenoldeb di-dâl. Derbyniwyd adroddiad o gyfrifon oedd wedi eu hanablu a gwelwyd bod rhai o'r cyfrifon wedi eu hanablu ers 2005 - dylai bod y cyfrifon yma wedi cael eu dileu yn unol â'r broses. Eglurwyd bod y broses o greu adroddiadau o'r math yma yn llafurus ac yn cymryd amser swyddogion oddi wrth waith arall.

Yn ogystal, derbyniwyd adroddiad o weithwyr allanol sydd gyda chyfrifon ar rwydwaith y Cyngor. Caiff y gweithwyr yma fynediad at systemau Technoleg Gwybodaeth y Cyngor. Ar hyn o bryd mae 353 cyfrif gweithredol ar gyfer gweithwyr allanol. Nid oes gan y gweithwyr yma rifau cyflog gan nad ydynt yn gyflogedig gan y Cyngor ac felly nid oes modd adnabod os ydynt wedi gadael y Cyngor yn yr un modd a gyda gweithwyr arferol. Mae'n ddibynnol ar y rheolwyr llinell/swyddogion perthnasol i hysbysu nad yw'r gweithwyr hyn angen mynediad bellach. Nid yw hyn yn digwydd ym mhob achos.

Er bod trefniadau mewn lle, daeth i'r amlwg nad oedd llawer o reolwyr yn ymwybodol o'r angen i hysbysu'r swyddogion perthnasol o'r angen i ddiwygio hawliau gweithwyr petai angen. Nid oedd y drefn yn glir ac nid oeddynt wedi cael eu hysbysu o'r drefn. Hefyd, credir fod elfen o ddyblygu yn y ffurflenni 'Defnyddiwr Newydd' wrth ddefnyddio'r rhain i hysbysu 'newid swydd', gan fod angen cwblhau'r ffurflen gyda'r holl fanylion e.e. rhif cyflog, rhif yswiriant gwladol ar gyfer swyddogion sydd o fewn cyflogaeth y Cyngor yn barod er bod gan y Cyngor y wybodaeth yma gan eu bod yn weithwyr mewnol. Mater arall a amlygwyd oedd bod cyn-swyddogion o un adran sydd yn parhau yng nghyflogaeth y Cyngor yn parhau i gael mynediad at ffeiliau cyfrinachol.

- 2.4.2 Croesawyd Huw Ynyr, Uwch Reolwr Technoleg Gwybodaeth a Thrawsnewid a Richard Gwyn Jones, Peiriannydd Diogelwch, Gwasanaeth Technoleg Gwybodaeth, Cyllid, i'r cyfarfod.
- 2.4.3 Cyflwynwyd cefndir i'r adroddiad gan y Rheolwr Archwilio. Eglurodd bod yr archwiliad wedi ei gynnwys yn y cynllun archwilio oherwydd y pwysigrwydd i sicrhau bod mynediad swyddogion i systemau'r Cyngor yn cael eu terfynu os yw'r swyddogion yn gadael cyflogaeth y Cyngor neu yn symud swydd o fewn y Cyngor. Pwysleisiodd y ffaith nad oes gan y Gwasanaeth Technoleg Gwybodaeth reolaeth dros yr amrywiol systemau sydd yn bodoli gan wasanaethau ond yn hytrach maent yn gyfrifol am atal mynediad i'r rhwydwaith yn dilyn cyfarwyddyd bod aelod o staff wedi gadael y Cyngor.
- 2.4.4 Eglurodd yr Uwch Reolwr Technoleg Gwybodaeth a Thrawsnewid bod gwendid yn y broses y tu hwnt i'r Gwasanaeth TG. Eglurodd mai y Gwasanaethau Cefnogol, Cefnogaeth Gorfforaethol sydd yn cychwyn y broses pan anfonir ffurflen terfynu i'r Gwasanaeth Cyflogau a'r Gwasanaeth Technoleg Gwybodaeth ond nad oes cywllt ar gyfer diddymu cyfrifon systemau y defnyddwyr.
- 2.4.5 Mynegodd bod systemau sydd yn gysylltiedig â'r 'Active Directory' megis system 'Raise' yn llawer mwy diogel na systemau eraill. Ar gyfer cael mynediad at y systemau hynny, byddai yn orfodol i hacio i mewn i rwydwaith y Cyngor ond bod hynny'n risg isel. Eglurodd bod 'Active Directory' yn fodd o liniaru risgiau a bod y Gwasanaeth yn y broses o edrych ar system 'Manager Plus' ond bod cost refeniw o £3,000 y flwyddyn ynghlwm â'r datrysiad. Eglurwyd y gall 'ADManager Plus' olrhain cyfrifon anweithredol, cyfrifon wedi eu anablu, defnyddwyr â chyfrifon wedi eu terfynu a chyfrifiaduron sydd yn yr 'Active Directory'. Gellir felly ddileu, anablu, galluogi neu symud y cyfrifon hyn.
- 2.4.6 Ymholwyd pam fod cynifer o weithwyr allanol gyda mynediad at y rhwydwaith. Eglurodd yr Uwch Reolwr Technoleg Gwybodaeth a Thrawsnewid bod llawer o'r defnyddwyr wedi eu sefydlu oherwydd eu bod yn cefnogi systemau ac angen mynediad petai problem yn bodoli. Eglurodd bod opsiwn o gau cyfrif ar ôl cyfnod penodol ac y buasai hyn yn fodd o liniaru'r risg.

- 2.4.7 Ymholodd aelod beth oedd y trefniadau pe byddai aelod o staff ar gyfnod o salwch tymor hir. Eglurodd yr Uwch Reolwr Technoleg Gwybodaeth bod y system gyfredol yn chwilio am gyfnod o anactifedd cyn dileu unrhyw gyfrif. Fel rheol, byddent yn cyrmyd y penderfyniad i wneud cyfrif yn anactif yn hytrach na'i ddileu oherwydd bod posibilrwydd o gollu gwybodaeth wrth ddileu.
- 2.4.8 Esboniodd y Peiriannydd Diogelwch beth oedd y drefn os yw gweithiwr yn symud swydd oddi fewn y Cyngor gan egluro bod y Gwasanaeth TG yn dileu pob mynediad/hawliau sydd ganddynt ac yn ail-gychwyn. Golyga hyn eu hawl i ddefnyddio USB, gwefannau penodol a.y.b. ond nad yw'n cynnwys mynediad i systemau megis y cyfriflyfr ariannol neu'r system gyflogau.
- 2.4.9 Mynegodd yr Uwch Reolwr Technoleg Gwybodaeth a Thrawsnewid y dylai'r Cyngor ystyried asedau (e.e. ffonau symudol, llechi, gliniadur) wrth derfynu swydd ynghyd ag allweddi, cardiau adnabod a.y.b. ac y dylai bod gweithdrefnau penodedig yn bodoli pan mae aelod o staff yn gadael y Cyngor.
- 2.4.10 Yn sgil trafodaeth ar y posibilrwydd o sefydlu cofrestr asedau ar gyfer unigolion, awgrymodd yr Aelod Cabinet (Adnoddau) bod y Pwyllgor Archwilio yn comisiynu archwiliad ar y maes hwn.
- 2.4.11 Ymholodd y Rheolwr Archwilio os bydd y Gwasanaeth Technoleg Gwybodaeth wedi sefydlu trefniadau erbyn chwarter 1 2016/17. Cadarnhaodd yr Uwch Reolwr Technoleg Gwybodaeth a Thrawsnewid y bydd trefniadau mewn llaw erbyn hynny ac ategodd y Rheolwr Archwilio y bydd archwiliad dilyniant yn cael ei gynnal ar ddiwedd chwarter 1, blwyddyn ariannol 2016/17.
- 2.4.12 **Diolchwyd i'r Uwch Reolwr Technoleg Gwybodaeth a Thrawsnewid a'r Peiriannydd Diogelwch am fynychu'r cyfarfod ac am egluro'r camau gweithredol sydd ar y gweill i liniaru'r risgiau o fynediad anwadurdodedig at systemau'r Cyngor.**

2.5 Arwystl ar Eiddo Preswylwr Cartrefi

2.5.1 Prif Ddarganfyddiadau'r archwiliad oedd:

Yn ddelfrydol, bydd pob ymdrech yn cael ei wneud gan y Cyngor i gynnig cytundeb taliadau gohiriedig i breswylwyr yn gyntaf fel bod gan y Cyngor ganiatâd i roi arwystl cyfreithiol ar yr eiddo. Os nad yw'r unigolyn neu'r cynrychiolydd yn cytuno, neu yn anwybyddu'r cynnig ac yn gwrthod gwneud taliadau am y gofal sy'n cael ei dderbyn, yna gall y Cyngor roi arwystl heb ganiatâd ar yr eiddo drwy ddefnyddio deddf HASSASSA (Health & Social Services And Social Security Adjudications Act 1983).

Mae gan y Cyngor ddyletswydd i sicrhau lleoliad i'r unigolyn mewn cartref preswyl neu nyrsgo, felly bydd y Cyngor yn cychwyn talu am y gofal heb gadarnhad bod y preswilydd yn deilwng i gymorth ariannol. Gall oediadau i gynnal asesiadau ariannol a gwirio'r wybodaeth arwain at oedi pellach cyn y gellir sefydlu cytundeb, ac yn y cyfamser gall dyled sylweddol gronni. Felly, nid yw'r Cyngor yn cynnig cytundeb i'r preswylwyr, ond yn hytrach gwelwyd (fel rhan o archwiliad 'Asedau Preswylwyr Cartrefi', Mawrth 2015) y defnyddir HASSASSA cyn gynted ag y bo modd gan nad oes ffordd arall o warchod y ddyled yn yr amser mae'n cymryd i gynnal asesiadau.

Gwelir mai gwraidd y dyledion yw anallu neu anfodlonrwydd y preswylwyr neu eu perthynas agosaf i dalu'r cyfraniadau. Teimlir mai un broblem sylfaenol yn y rhan fwyaf o achosion oedd yr anawsterau oedd y Gwasanaeth Busnes yn eu profi wrth geisio derbyn ymatebion am wybodaeth gan berthnasau agosaf y preswylwyr. Fe welir bod y Gwasanaeth wedi ymdrechu i adfer y dyledion, boed hynny drwy alwadau ffôn neu drwy lythyru'r unigolion perthnasol, ond bod cysylltu â chynrychiolydd i'r cleient - boed gyda Power of Attorney neu beidio - yn profi i fod yn anodd.

Yn ogystal â'r Gwasanaeth Busnes, mae'r Gwasanaethau Incwm a Chyfreithiol yn rhan o'r broses o adennill y dyledion. Gwelwyd nad oes strategaeth cydweithio wedi ei sefydlu, ac o ganlyniad nid yw'n amlwg pwy sydd â pherchnogaeth dros y gwahanol ddyledion ar unrhyw bryd na phwy sy'n atebol. O ystyried y dystiolaeth, teimlir bod y ddyled yn cronni i swm sylweddol cyn y cymerir camau penodol i'w adfer, gan fod yr amser a gymerir i ymateb i ymholiadau rhwng swyddogion neu i drydydd parti yn weddol hir mewn rhai achosion.

Yn gyffredinol, gwelir fod cymhlethdod a sensitifrwydd y maes dan sylw yn rhoi cryn bwysau ar y Gwasanaeth Busnes wrth iddynt geisio rheoli ac adfer y sawl ddyled sydd wrth law, sydd i gyd yn wahanol yn eu natur. Heb strategaeth benodol o ran cydweithio rhwng y gwasanaethau (Busnes, Incwm a Chyfreithiol), nid oes perchnogaeth ac atebolrwydd amlwg. Ystyrir bod posibilrwydd y byddai'r buddiannau a geir trwy lwyddo i adfer y dyledion yn gorbwyso'r costau a ddaw yn sgil sefydlu'r strategaethau. Yn ogystal, darganfuwyd bod mân gamgymeriadau mewn dogfennau, gan gynnwys rhai llythyrau a anfonwyd yn allanol, a allai fod wedi cyfrannu at gynyddu'r amser a gymerir i adennill y dyledion.

- 2.5.2 Croesawyd Dafydd Tudur Jones, Rheolwr Adnoddau Ariannol, Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant i'r cyfarfod.
- 2.5.3 Eglurodd y Rheolwr Archwilio bod yr archwiliad wedi ei gynnal ar gais yr Aelod Cabinet (Adnoddau) i ymchwilio i'r cyfnod mae'n cymryd i roi arwystl cyfreithiol ar eiddo unigolion sy'n derbyn gofal mewn cartrefi preswyl. Mae hyn yn deillio o gyfanswm y dyledion sy'n gysyllteidig â phreswylwyr sy'n cael eu diddymu.
- 2.5.4 Bu i'r Aelod Cabinet (Adnoddau) gyflwyno sut y daeth y mater i'r amlwg pan fynychodd gyfarfod gyda'r Pennaeth Cyllid i ddileu dyledion a'r ffaith bod dyledion sylweddol yn cael eu dileu'n flynyddol. Dywedodd bod barn yr adroddiad archwilio yn cyd-fynd â'i bryderon.
- 2.5.5 Esboniodd y Rheolwr Adnoddau Ariannol gefndir o ran talu am ofal preswyl a nyrsio ac hefyd y polisi codi tâl am wasanaeth dibreswyl, e.e. gofal dydd. Mynegodd mai canllawiau Arweiniad ar Godi Tâl am Lety Preswyl (CRAG – Charging for Residential Accommodation Guide) sydd yn gosod y sylfaen ar gyfer codi tâl a bod y gost bresennol am ofal preswyl yng Ngwynedd yn oddeutu £585 yr wythnos ac felly nad yw'n syndod bod dyledion yn cronni'n gyflym.
- 2.5.7 Dywedodd yr Aelod Cabinet (Adnoddau) fod modd i'r broses o drafod arwystl fynd ymlaen am gyfnod hir iawn a bod angen trefn benodol. Cytunodd y Rheolwr Adnoddau Ariannol â'r sylw hyn ac aeth ymlaen i esbonio'r camau sydd eisoes wedi eu cymryd ers rhyddhau'r adroddiad.
- 2.5.8 Eglurodd y Rheolwr Adnoddau Ariannol bod trefniadau gwell wedi eu sefydlu erbyn hyn rhwng yr Uned Incwm, Cyfreithiol ac Incwm a Lles a bod trefniadau ar y gweill er mwyn ffurfioli'r prosesau ac ategodd bod y diffyg cydweithredu a chyfathrebu rhwng yr unedau yn y gorffennol wedi arwain at broblemau. Dywedodd bod y cyfarfod cyntaf wedi ei drefnu ar gyfer 18 Tachwedd 2015 ac y bydd cyfarfodydd yn cael eu cynnal ar sail reolaidd wedi hynny i drafod achosion penodol ac i gadw ffocws ar y maes gwaith ac i hybu cydweithrediad trawsadrannol.
- 2.5.9 **Diolchwyd i'r Rheolwr Adnoddau Ariannol am fynychu'r cyfarfod ac am ei atebion clir i egluro'r prosesau a'r trefniadau, ac am amlinellu y camau arfaethedig sydd ar droed i wella rheolaethau a thynhau gweithdrefnau.**